

Erre van egy önfelmentő sztereotípiája az egész kereszténységnek. Ez: igen, igen, de hát ezek a zsidók. Nem lehet rólunk ránk következtetni.

Válaszolok erre a sztereotípiára. Nem vagyok zsidóbérenc sem, és antiszemita sem, mert nem kívánok a zsidóknak és nem akarok tenni a zsidóknak semmi olyat, amit nem kívánok magamnak. A zsidó nem utolsó népe az emberi történelemnek. Belőlük került ki a názareti Jézus is, s a Hamvas Béla által emlegetett Hagyománynak nincs nagyon sok olyan méretű alakja, mint Jézus. Következésképpen a zsidó főpap, írástudó és vén nem lehet rosszabb, mint a nem-zsidó. A fent mondottak nemcsak a zsidókra érvényesek. Bármely nemzetre és vallásra is.

De hát ez prédikáció, s a padban ülők között aligha van főpap, írástudó, vén, vámos és utcanő. A sarkító Jézusnak nem kerülünk a szájára. A második vonalban vagyunk: alpapok, tisztos polgárok, halászok. A hatalomgyakorlásnak vannak totális módszerei. 1948-ban minden felnőtt embert megkérdeztek, kívánja-e Mindszenty példás megbüntetését. Aki nem kívánta, így vagy úgy, de Jézus és Mindszenty sorsára jutott.

Mindebből legyen világos, hogy lehet azért prédikálni úgy is, hogy nem emlegetjük azt az egy dénárt. Ámbátor. ámbátor annak, akinek több dénár kellett, jobb volt, ha 1948-ban elkerülte a kérdezőket. Nem lehetett elkerülniök! Miért nem? Ők voltak a kérdezők. Is-ten legyen irgalmas annak, aki több dénárt akar!

RUDOLF SCHERMANN

ÚJABB ELJÁRÁS FENYEGET?

A magyar püspöki kar konzervatív többsége csak vonakodva fogadja el a római Hittani Kongregáció rendelkezését, amely Bulányi György piarista atyát, a Bokor bázismozgalom alapítóját hosszú évek kötélhúzása után felmentette az eretnekség gyanúja alól.

Október 19-én 16 órakor Budapesten, az Erzsébet híd mellett lévő Piarista Kápolna zsúfolásig megtelt. Ugyanis egy fehérhajú 79 éves pap, Bulányi György piarista szerzetes, a magyar egyház hitvallója először ünnepli itt az eukarisztiát - nyilvánosan. Élete rendkívüli odisszejának átmeneti végét jelenti az esemény. Az üldöztetést a középkoriakhoz hasonlóan az állam és az egyház, a kommunista hierarchia között létrejött inkvizíciós szövetség gondolta ki, és hajtotta végre. A látszólag bonyolult történet számai végső fokon egyszerűbbek és meggyőzően világosabbak, mint amilyenek első pillantásra tűnik. Az annak idején még nem is harminc éves piarista Bulányi története a második világháború után - amikor Magyarország a kommunista befolyási övezetbe került - azzal kezdődik, hogy bázisközösségeket szervez, melyeknek tagjai főleg fiatalok. Bulányit

1952. augusztus 28-án, az egyre brutálisabbá váló sztálinista fejlődés tetőpontján letartóztatják, törvényszék elé állítják, s végül államellenes összeesküvés vádjával életfogytiglani börtönre ítélik. Több mint 8 évig, 1960. december 9-ig ül börtönben. Mivel állami törvények alapján papi tevékenységet nem fejthet ki, 9 éven keresztül szállítómunkásként és fordítóként dolgozik. Emellett földalatti módon újra szervezi a bázisközösségeket, és baráti papok mellett ünnepelheti az eukarisztiát, hirdetheti az örömhírt. A magyar titkosrendőrség továbbra is kellemetlen módon üldözi a különféle bázisközösségek tevékenységét Magyarországon. A párt célkitűzése egyértelmű: az egyház látszólag elpusztíthatatlan életképességének zsenge csíráit el kell pusztítani.

Veszélyek fenyegetik a varsói paktumot

Végül azonban elkövetkezik, hogy Magyarország is aláírja a helsinki-egyezményt. Mivel a kommunista uralom nem kíván hiteltelenségnek minősülni, és a humanizmusnak legalább a látszatát meg akarja őrizni, az egyházi bázisközösségek ellen már nem maga akar eljárni. Ezt a szerepet inkább átengedi a püspököknek. A kommunista uralom kíméletlen nyomása alatt nekik kell átvenniük saját hittestvéreik hóhéranak szerepét. 1979-ben Bulányi Bokor-mozgalma egy csapásra a kommunista "éberség" figyelmének középpontjába kerül. Ebben az évben tagadja meg Dr. Merza József, a bokor-mozgalom tagja, a néphadseregben teljesítendő katonai szolgálatot. A kommunistákat riadóztatják. A magyar Néphadsereget köti a varsói szerződés. Ha a példa követőkre talál, annak beláthatatlan következményei támadnak az egész szerződés erejére. Következésképp az egész eset a moszkvai KGB-ig terjedő hullámokat ver. Lécai magyar bíboros elképesztő kommunista nyomás alá kerül, cselekednie kell. Mert a bokor-mozgalom meg nem riadó pap tagjai a bibliából és a Második Vatikáni Zsinat szövegeiből egyértelműen kiolvasható jogot a fegyveres szolgálat lelkiismereti okokból történő megtagadására nyíltan kezdik hirdetni a szószékekről. Poggi érsek, vatikáni küldött közli Bulányival, hogy az Állami Egyházügyi Hivatal vezetője zöld fényt adna a bázismozgalmaknak, ha a bokor-mozgalom elhatárolná magát a fegyveres szolgálat megtagadásától. A "bulányisták" kemények maradnak, az állam rendszabályokat vezet be. A papokat felfüggesztik, és Bulányi számára újabb keresztút kezdődik. Kommunista parancsra saját egyházának vezetői kell elintézzék azon az alapon, hogy eretnek tanokat hirdet. Ennek érdekében Lécai egyházi törvényszéki eljárást indít, amely hosszadalmas folyamatot kezdeményez Bulányi ellen.

Egyházi büntetések

Nem csak ez történik. Bulányit és mozgalmát rossz hírbe kell hozni a többi katolikus bázismozgalom, sőt az egész katolikus nyilvánosság, a klérus és hierarchia

előtt. A püspökök egyik pillanatról a másikra különbséget tesznek jó és rossz, egyházhú és eretnek bázisközösségek között. A kép épp olyan leegyszerűsítő, mint amilyen igazságtalan. Most már minden bázismozgalom jónak minősül, kivéve Bulányi Bokor-mozgalmát.

Lékai bíboros 1982 áprilisában felhívja Bulányit, hogy vonja vissza hat téves teológiai tételét. A felhívást a sajtóban is közzéteszik. Bulányi a leghatározottabban kijelenti, hogy a tételek egyikét sem képviseli. De megtiltják, hogy a sajtóban is közzé tegye válaszáat. Lékai figyelmen kívül hagyja Bulányi nyilatkozatát, és az igazsággal ellentétben azt állítja a sajtóban, hogy Bulányi nem vonta vissza tételét. A továbbiakban a püspökök a hitvallótól minden egyházmegyére vonatkozóan megvonják a nyilvános misézés, prédikálás, szentség- és áldás kiszolgáltatás jogát. A papoknak megtiltják, hogy együttműködjenek Bulányival és társaival. És mindezt úgy állítják be, hogy a római Hittani Kongregáció döntése alapján történik, ahol Lékai előadta az ügyet. Bulányi alkalmazkodik.

Róma taktikája

A Vatikán teljes fedezetet nyújt a magyar püspököknek. A Casaroli bíboros által vezérelt keleti politikája bizonyos mértékig jó viszonyra törekszik a kommunistákkal - a római érvelés szerint az egyház megmentése érdekében. A párt diktatúra kényszerítő nyomására VI. Pál pápa még a szavát is megszegi, és másképp hangzó bizonygatások ellenében úgy ejti Mindszenty hitvalló magyar bíborost, mint a forró krumplit - hát akkor mit számít itt a piarista szerzetes Bulányi. Hiába adja aláírását is szófogadóan egy a Második Vatikáni Zsinat konstitúcióból összeállított 12 pontos idézet gyűjteményhez, amit Ratzinger bíboros 1985-ben küld meg neki, hogy aláírásával Bulányi erősítse meg hűségét az egyház tanításához. Mivel Bulányi az írás jegyzőkönyvi részében kiegészítésként azt kéri, hogy egy 13. pontot is fűzhessen hozzá a lelkiismereti szabadságról, de szintén a zsinati konstitúciókból, az aláírás megadása ellenére Ratzinger az ügyet nem találja megnyugtatónak, és kifejezi gyanúját, hogy a páter az aláírásával nyújtott ígéretét ezzel akarja viszonylagossá tenni.

A fordulat után

Ami ezután következik, az egy sok évig elhúzódó, méltánytalan macska-egér játék, amelynek során Róma és a magyar püspökök egymásnak tologatják az ütőkártyát. Ha Bulányi Ratzingerrel beszél, az ezt mondja neki: "Én nem ítélem el magát". Ha ellenben a magyar Püspöki Konferencia elnökével beszél, amely hivatalos Lékai halála óta már Paskai bíboros tölti be, ennek az a véleménye, hogy az ügyet Rómában kell megoldani. Még a rendszer bukása, 1989. után sem változik semmi. És miért? Mert a legtöbb püspök ugyanaz, mint aki

kényszerből, megalkuvásból és más indítékokból azonosultak a rendszerrel, és akik állhatatosan megtagadják az önkritikus szembesülést a párt diktatúra évtizedeiben tanúsított múlt viselkedésükkel. A Vatikán sem hajlandó tudomásul venni keleti politikájának hibáit. Noha azóta már a legkevésbé sem kétséges, hogy Bulányi "eretnektörténete" pusztán alibi volt ahhoz, hogy megsemmisítsék őt a kommunisták parancsára. Dr. Cserhádi József, Pécs püspöke és a magyar Püspöki Konferencia titkára a diktatúra éveiben, közvetlenül halála előtt vallotta meg, hogy az eljárást Bulányi ellen a párt parancsára kellett végrehajtani.

Bulányinak tehát igaza volt, mikor ezt írta: "Teljesen mindegy, mit mondok, csak tévedhetek". Jól jegyezzük meg: akár Schillebeckx, Haag, vagy Küng, egyetlen nyugati teológust sem sújtottak a Bulányiéhoz hasonló büntetéssel, sokkal merészebb tételekért.

Róma csodája

Természetesen Bulányi tanítványai sokat fáradoztak a rehabilitáció érdekében ezekben az években, s közöttük a piaristák jelenlegi magyarországi provinciális (tartományfőnöke), Dr. Kállay Emil. Sőt, a magyar hierarchia egy KIRCHE INTERN számára ismert tagja felajánlotta, hogy Bulányit odaveszi tartományába, és lehetővé teszi számára az istentiszteletek nyilvános ünneplését. De 1997. eleje óta megtört a jég. Az időközben 79 éves lett Bulányi, továbbra is életerős és töretlen állapotban levelet küldött Rómába, rendjének generálisához, azzal a kéréssel, hogy azt továbbítsa Ratzinger bíboroshoz. A megtöretlen hitvalló ezt írja: "Országunkban még a gyilkosok is amnesztiának örvendhetnek tizennégy és fél év után. Csak én..."

Ez talált. A Vatikánban, ahol egyébként csoda alig történt, most bekövetkezett egy kis csoda. Ratzinger bíboros arról tájékoztatta Bulányit, hogy az úgynevezett 13. pontot ugyan nem ilyenként, hanem számozás nélkül beillesztheti 1985-ös nyilatkozatába. Ha ezt megteszi, a Hittani Kongregáció az ügyet elintéztnek, és Bulányit rehabilitálnak tekintik. Ezt a logikát mindenki értse úgy, ahogy akarja. Annál is inkább, mivel Róma nemesak ebben az ügyben járt el egyszerűen örült módon. Arról van szó ugyanis, hogy amennyiben Bulányi a 12 pontot az általa kívánt 13. számozás nélküli hozzáfűzésével nem kívánta volna aláírni, Róma azzal is megelégedett volna, ha aláírva Rómába küldte volna VI. Pál pápa hitvallását.

Ez már az abszolút fejre állás. Egy hónappal ezen események előtt, csak 1997 januárjában átkozták ki Tissa Balasuriya ázsiai teológust, noha nyomatékosan azt nyilatkozta, hogy kész aláírni VI. Pál pápa ugyanezen hitvallását...

A püspökök ellenállnak

Miután Bulányi a lelkiismeretről szóló zsinati szöveget szószerinti formában fűzte hozzá a római dokumentum negyedik pontjához, és a papír ismételten (!, a ford.) aláírva elment Rómába, jött a megváltó hír. Amint az a magyar Püspöki Konferencia szeptember 10-i nyilatkozatában hangzik: "A tételek aláírásával Bulányi György atya a Hittani Kongregáció szándéka szerint megerősítette, hogy maradéktalanul elfogadja a Katolikus Egyház tanítását. Ezért a püspöki kar kijelenti, hogy megszűntek a Bulányi György atyával kapcsolatban korábban hozott korlátozó intézkedések." Persze a dolognak ezzel még messze nincs vége. 1997. február és szeptember között a kulisszák mögött tovább zajlott a birkózás. Ugyanis Paskai magyar bíborost korántsem tette boldoggá Róma döntése. Bár állandóan azt hangoztatta, hogy segíteni szeretne, most úgy találta, hogy mint azelőtt, most is elegendő eretnecség található Bulányi írásaiban, ezért ő saját egyházmegyéje is bűbájosan..., mert egy Messiásnak illenék minden szituációban példamutatóan bűbájosnak lennie. Például így: Jaj, drága gyermekeim, hát ekkora a baj? Miért nem költöttek már fel korábban? De hát tanítványi elvárás ide, tanítványi elvárás oda, nem ezt mondta. Mást. Ezt: Miért vagytok ennyire gyávák? Le se merem fordítani ezt az ennyire szót Maros-utcai tájszólásra, bár volna rá kísértésem.

A prédikációnak azzal az első felével - amikor a pap újra elmondja, ami a szövegben van, csak egy kicsit vacakabbul - további útja annak függvénye, hogy mennyit tanul az esetből a magyar hierarchia, a klérus, valamint a hívők, ahelyett, hogy eretnecségek után szimatolna, és a kényelmetlen próféták kirekesztése, agyonhallgatása, elítélése és kiátkozása helyett párbeszédet kezdene velük, elfogadná pozitív indításait, és kritikailag rákérdezne saját jól bejárt eszméire. Ami korántsem jelenti azt, hogy az ember fel kell adja Bulányi mozgalmával kapcsolatos kritikus álláspontját. Bulányi és Bokor-mozgalma volna az utolsó, akik ezt elvárnák.

Bárhogyan is, a Bulányi-ügy még messze nem tekinthető lezártnak. Ezen lehet majd lemérni a demokratikus érettséget, a keresztényi-testvéri érzületet, valamint a magyar egyház és társadalom hajlandóságát arra, hogy szembe nézzen saját múltjával, s hogy miképpen viszonylik a valódi békéhez és tényleges megbékéléshez.

1997. november.

Fordította: Hampel Károly.

BULÁNYI GYÖRGY

AKKOR MAGA NEM HISZ!

Porba kívánt sújtani e megállapításával valamelyik embertársam, amikor megvallottam neki: úgy gondolom, hogy az Atya nem kívánta Fia véres golgotai halálát, s a Fiú nem óhajtotta kiengesztelni Istent Ádám és Éva vétkéért.

Gondolkodó lénynek lenni és nem hinni - nem lehetséges. Nem, mert az is érdekel bennünket, amiről nincsenek, nem lehetnek biztos információink; minek következtében csak hihetünk az ilyen vagy amolyan (objektíve nem biztos) válaszok helyességében. Gondolkodó lénynek lenni és valami más (objektíve nem biztos) információban hinni, mint amiben Te hiszel - ez viszont nagyon is lehetséges.

A tapasztalható és biztosan kikövetkeztethető dolgokat tudhatjuk. A nem tapasztalhatókat, a biztosan ki nem következtethetőket csak hihetjük. Csak..., mert a szobán forgó tudás több mint a hit. Több, mert a hit csak annyit jelent, hogy "én éppen úgy gondolom, ahogy gondolom; Te viszont nyugodtan gondolhatod másképpen, ha Neked úgy tetszik valószínűbbnek". Az egyszeregyről, Püthagorasz tételéről, Mátyás király uralkodásáról, Balassi Bálint költészetéről viszont tudásunk van, s nem hitünk. Ha e tudástartalmak érvényét valaki kétségbe vonja, "nem hiszi", az összekeveri a tudható és nem-tudható (hanem csak hihető) dolgok tartományát.

A tudományok hipotézisekkel, majd azokat bizonyítva vagy elvetve - tantételekkel dolgozik, amelyek tudhatók, igazolhatók. Legalábbis mindaddig, amíg valaki meg nem cáfolja azokat. A vallások hittételekkel dolgoznak. Az egyes vallások hittételeit az adott valláshoz tartozó személyek igaznak, a valósággal megegyezőnek fogadják el. Akkor is így tesznek, ha azok sem tapasztalhatóak, sem következtetésből le nem vezethetők. Még akkor is így járnak el, ha az emberi értelem ellentmondást fedez fel bennük. Nem kisebb tudós, mint Schütz Antal mondta nekem, amikor a pappá szentelésemet követő napon mintegy ajándékként bemehettem hozzá teológiai gondjaim megbeszélésére: "Ilyenkor az ember letérdepel és imádkozik".

Az egyes vallásoknak megvannak a maguk hitforrásai. Egy közvetlen és több közvetett. Az én vallásomban, a római katolikusban, a közvetlen hitforrást az egyházi tanítóhivatal adja. Amit a pápa mond (és a pápával egységben levő püspökök mondanak...; de ez utóbbit bátran elhanyagolhatjuk, mert, ha - per abszurdum - olyasmit találnának mondani, amit a pápa másképpen mond, az nem számít hinnivalónak), azt kell hinnem, ha római katolikusnak akarok számítani. Vagy legalábbis amit a pápa mond, azt nyilvánosan nem szabad megtagadnom, mert, ha mégis így tennék, akkor au-